

Onderzoek
'Het levenstestament
in de notariële praktijk'

Meer behoefte aan uniformiteit

...EN DAN TOT SLOT: WILT U HET
LEVENSTESTAMENT MET OF ZONDER
REGISTRATIE, DOOR EEN OUDERE
COLLEGA OF DOOR MIJ, AL OF NIET
VOLGENS HET PROTOCOL VAN VIA
EN EPN, ...

Steeds meer notarissen maken gebruik van het levenstestament. Ook het aantal inschrijvingen in het Centraal Levenstestamentenregister (CLTR) stijgt gestaag. Er is duidelijk behoefte aan het levenstestament. Die zal nog kunnen toenemen wanneer er meer uniformiteit komt in gebruik en registratie.

TEKST Alieke Bruins | BEELD Roel Ottow

E nkele jaren geleden was Leo van Veen van Lint Notarissen nog kritisch over de juridische haalbaarheid, maar het is nu overduidelijk: het levenstestament, waarmee mensen de regie over hun leven meer in eigen hand kunnen houden, voorziet in een grote behoefte. In zijn praktijk in Nederlek levert het levenstestament dagelijks werk op.

GOED BRUIKBAAR

Een overgrote meerderheid van de (kandidaat-) notarissen maakt gebruik van het levenstestament, blijkt uit recent onderzoek van universitair docent Familie- en Gezondheidsrecht Kees Blankman en Joske Kaljee van de Vrije Universiteit. Het aantal levenstestamenten dat is ingeschreven in het CLTR stijgt gestaag: het register telt er ongeveer 12.500. Het levenstestament is goed bruikbaar, vindt bijna elke notaris die ermee werkt. 'Waar er eerst scepsis was, is het levenstestament in een paar jaar uitgegroeid tot dé kans voor het notariaat', zegt notaris Aniel Autar, voorzitter van de Vereniging van Estate Planners in het Notariaat (EPN).

Uit het onderzoek van Blankman en Kaljee blijkt dat met name mogelijke lichamelijke en geestelijke achteruitgang en financiële overwegingen, zoals belastingbesparing of het goed regelen van de financiën voor later, voor cliënten reden zijn om een levenstestament op te stellen. Kaljee: 'Mensen kiezen vooral op grond van persoonlijke overwegingen voor een levenstestament.' Zakelijke doeleinden, zoals het voeren van een eigen onderneming, blijken volgens (kandidaat-)notarissen nauwelijks de aanleiding. Dit past ook bij een andere uitkomst van het onderzoek, namelijk dat vooral ouderen behoefte hebben aan een levenstestament. Notaris Van Veen: 'Ik passeer ongeveer 1.500 akten per jaar, waarvan een groot deel in de ondernemingspraktijk. De behoefte aan een levenstestament in de zakelijke sfeer, bijvoorbeeld in het kader van de continuïteit van een onderneming, zie ik niet. Een 65-plusser met een eigen onderneming heeft kwesties rondom bedrijfsopvolging al geregeld. Bij jongere ondernemers worden vaak andere meer adequate methoden toegepast, zoals certificering van aandelen en aanpassing van vennootschapscontracten.'

Deze methoden maken, wat Van Veen betreft, het levenstestament overbodig. Volgens Autar duidt het feit dat ondernemers er minder naar vragen er niet op dat er geen goede argumenten zijn om een levenstestament te maken.

DOORVERWIJZEN

De notaris is een belangrijke informatieverstrekker met betrekking tot het levenstestament, blijkt uit het onderzoek. Aan hem de belangrijke taak om cliënten goed voor te lichten over de mogelijkheden én de kosten. Want vooral die blijken cliënten vaak af te schrikken. Volgens Blankman zijn mensen eerder bereid te betalen voor iets dat nu of in de toekomst noodzaak is. 'Dit is bij het levenstestament niet het geval.' Belangrijk is ook dat notarissen weten hoe andere beroepsgroepen zich ten opzichte van het levenstestament opstellen, benadrukt Autar. 'Accountants, artsen, banken en adviseurs zijn ook met het levenstestament aan de slag gegaan. Zij kunnen hun cliënten op het belang ervan wijzen en naar de notaris doorverwijzen. Hier is voor het notariaat nog veel te winnen.'

UNIFORMITEIT

Het levenstestament zou volgens Blankman en Kaljee aan waarde kunnen toenemen als er meer uniformiteit is in het gebruik en de registratie. Nu zijn er nog grote verschillen tussen oudere en jongere notarissen en variëren gebruik, registratie en opvattingen sterk per regio. Zo registreert lang niet elke notaris altijd in het CLTR. Ook ten aanzien van het inschakelen van een onafhankelijke arts bij het opstellen van het levenstestament is er geen eenduidige handelwijze. Dit betekent dat nog niet strikt wordt vastgehouden aan het protocol van de VIA en de EPN inzake de onafhankelijke arts.

Veel (kandidaat-)notarissen – bijna 40 procent – signaleren dat cliënten problemen ervaren met onder meer banken die de volmacht niet accepteren. Het gebruik van verschillende modellen kan hierbij een rol spelen, aldus Blankman. Volgens Autar is de weigering van sommige banken vooral te wijten aan het feit dat notarissen niet-buikbare modellen

dan de notaris – rechters, medici – toegang bieden tot het CLTR. De EPN is er voorstander van om de rechtelijke macht en de daarvoor in aanmerking komende artsen toegang tot het register te verlenen. Kaljee: 'Wanneer verzocht is om een beschermingsmaatregel, is het voor de rechter belangrijk om te bezien of de betrokkene iets heeft vastgelegd over het aanwijzen van een curator, bewindvoerder of mentor. De rechter zal in beginsel aan de wens van de betrokkenen tegemoet willen komen, tenzij hier tegen zwaarwegende bezwaren zijn. Aangezien de rechter geen toegang heeft tot het register kan hij dit moeilijk onderzoeken.' Omdat het CLTR door de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) wordt gehouden, heeft vorig jaar overleg plaatsgevonden tussen de KNB en de Raad voor de Rechtspraak.

WETTELIJKE BASIS

De EPN heeft onlangs een ontwerp voor een wetsvoorstel opgesteld dat ziet op een wettelijke basis voor de voortdurende volmacht bij later intredende wilsonbekwaamheid. Eventuele onduidelijkheid over de nietigheid daarvan wordt hiermee weggenomen. Hierdoor zou beter tegemoet worden gekomen aan de aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa. Vertegenwoordigers van verschillende politieke partijen hebben van dit ontwerp kennisgenomen en inmiddels hebben twee consultatieronden plaatsgevonden, aldus EPN-voorzitter Autar. 'Conform de wensen van de PvdA en de SP wordt de kantonrechter een taak gegeven als er geen toezichthouder is. Daarna zal het als initiatiefwetsvoorstel worden ingediend bij de Tweede Kamer.'

VRIJWILLIGHEID

De vraag of er een wettelijke voorziening moet komen voor het levenstestament is meegenomen bij de behandeling van het wetsvoorstel inzake Wet wijziging curatele, beschermingsbewind en mentorschap. In zijn Memorie van Antwoord van 4 oktober 2013 schrijft staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven dat hij positief tegenover het levenstestament staat. Maar verplichten wil hij registratie vooralsnog niet. Ook aan de inhoud van het levenstestament wil hij (nog) geen eisen stellen. Het bestaande, op vrijwilligheid gebaseerde systeem ontwikkelt zich volgens hem goed. De overheid kan

hierbij een faciliterende rol vervullen. Hij verwijst daarbij naar het project 'Voorkomen van financiële uitbuiting van ouderen', onderdeel van het Actieplan 'Ouderen in veilige handen', waarbij tot eind 2014 zeven lokale/regionale pilots worden uitgevoerd.

ZEKERHEID

Het streven is dat de Wet wijziging curatele, beschermingsbewind en mentorschap op 1 januari 2014 in werking treedt. Na inwerkingtreding zal bekeken worden of aanvullende wetgeving voor het levenstestament nodig is. In de loop van 2014 zal de staatssecretaris in gesprek gaan met betrokken partijen en beide Kamers informeren over de uitkomsten. In een reactie daarop zegt Jef Oomen, bestuurslid van de KNB: 'De KNB ziet, met de staatssecretaris en een snel groeiend aantal levenstestateurs, grote voordelen in een notarieel vastgelegd levenstestament. Een notariële akte geeft zekerheid over het feit dat de in het levenstestament opgenomen wensen inderdaad afkomstig zijn van degene die de akte heeft ondertekend. De notaris controleert diens wilsonbekwaamheid en hij licht de cliënt voor over de gevolgen van het levenstestament, met name over het feit dat de in het levenstestament opgenomen volmacht doorloopt als de cliënt wilsonbekwaam is geworden. Op die manier is voor derden zeker dat de cliënt heeft gewild dat een in het levenstestament opgenomen volmacht doorloopt na wilsonbekwaamheid.' Alleen notarieel vastgelegde levenstestament kunnen worden geregistreerd in het CLTR, zegt Oomen. 'Registratie in het CLTR verhoogt de kenbaarheid van het bestaan van het levenstestament en zorgt ervoor dat het boven water komt op het moment dat dat nodig is. De KNB bestudeert de mogelijkheid tot inzage in het CLTR voor artsen en kantonrechters. Een noodzaak om wettelijk te verankeren dat een levenstestament in een notariële akte moet worden neergelegd, ziet de KNB op dit moment niet.' ■

Zakelijke doeleinden zijn nauwelijks aanleiding voor het opstellen van een levenstestament

hanteren. Van kandidaat-notarissen hoorde Kaljee dat ook medici soms moeite hebben met het accepteren van een niet-behandelverklaring of euthanasieverklaring als de patiënt niet meer wilsonbekwaam is. Maar bij banken en artsen zelf is geen onderzoek gedaan.

VERPLICHTE REGISTRATIE

Het belang van een goede registratie is evident. Een grote meerderheid van de (kandidaat-)notarissen is voor verplichte registratie. Ongeveer evenveel (kandidaat-)notarissen wil zelfs een stap verdergaan en ook anderen